

Євген Лявинець

студент гр. ФФМ-21,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ірина Сидор

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Доходи місцевих бюджетів представляють собою частину централізованих коштів, які належать державі та об'єднаним територіальним громадам (ОТГ) для виконання їх функцій на різних рівнях управління. Ці доходи відображають складні розподільчі відносини, що виникають при розподілі ВВП та формуванні грошових коштів, що перебувають у розпорядженні органів державної влади, управління та ОТГ.

Ми провели моніторинг та оцінку джерел формування доходів місцевих бюджетів, взявши за основу бюджет Ужгородської міської територіальної громади (УМТГ) за період 2020-2022 років. Зазначений аналіз вказує на особливий вплив доходів місцевих бюджетів на фінансову самостійність територіальних громад. Це сприяє розвитку інфраструктури ОТГ, міст та сіл, розширює фінансові можливості території, сприяє активізації суб'єктів господарювання та задоволенню суспільних потреб мешканців.

Власні та закріплені доходи бюджету УМТГ становлять 71% від усіх джерел доходів у 2022 році, що в порівнянні з 2020 роком зросло на 16,5%. Офіційні трансферти з державного бюджету та інших місцевих бюджетів складають у доходах бюджету громади складають 29%. Динаміка власних та закріплених доходів бюджету УМТГ свідчить про зростання закріплених доходів, з пропорцією 32,5% проти 67,5% у 2022 році, з перевагою ПДФО. Ця тенденція підтверджується зростанням цих показників з часом: частка закріплених доходів становила 65,9% у 2020 році та 67,5% у 2022 році [1].

Основними джерелами формування доходів бюджету УМТГ є податкові надходження та офіційні трансферти. У 2022 році їх питома вага у структурі дохідних джерел становила 65% і 29% відповідно. Динаміка податкових надходжень до бюджету громади показує зростання з 1206,7 млн грн у 2020 році до 1588,7 млн грн у 2022 році, ріст склав 15,8 млн грн.

У складі податкових надходжень важливу роль відіграє ПДФО (65,2%) та місцеві податки і збори (26,5%), які в сукупності становлять 91,7% усіх податкових надходжень до бюджету громади.

Офіційні трансферти у структурі бюджету УМТГ характеризуються показниками, які протягом останніх трьох років скоротилися на 407,3 млн грн (з 1114,9 млн грн у 2020 році до 707,6 млн грн у 2022 році). Основною причиною цього зменшення є зменшення обсягу надання пільг та житлових субсидій населенню для оплати комунальних послуг.

Неподаткові надходження та доходи від операцій з капіталом складають невелику частку доходів бюджету УМТГ, становлячи 5,2% та 0,4% відповідно у

2022 році. При цьому неподаткові надходження відзначають тенденцію до зростання за три роки на 13,8 млн грн, що складає 5,2% усіх доходних джерел бюджету міста. З іншого боку, доходи від операцій з капіталом скоротилися на 0,8 млн грн.

Однією з ключових особливостей формування бюджетів у розвинених країнах світу є застосування принципу бюджетної децентралізації. У значній кількості економічно розвинених країн це означає, що бюджети місцевого рівня несуть відповідальність за соціально-економічний розвиток країни на місцевому рівні, виконання програм соціального спрямування та впровадження заходів щодо подолання економічних криз.

За врахуванням світового досвіду в управлінні місцевими бюджетами, в Україні слід активно розвивати фінансову самостійність територіальних громад. Лише в разі надання фінансової незалежності та можливості самостійно приймати рішення щодо формування статей доходів і видатків бюджету можна очікувати підвищення рівня відповідальності ОМС у справах розвитку територій. Крім того, із збільшенням відповідальності ОМС за ухвалення рішень у фінансовій сфері автоматично зросте контроль за ефективним використанням коштів місцевих бюджетів [2].

В Україні слід акцентувати увагу на розвитку місцевих податків і зборів, як ключової складової доходів місцевих бюджетів, як це вже втілено у практиці розвинених країн. З метою досягнення цієї мети розширення переліку місцевих податків в Україні є обґрунтованим. Зокрема, важливо впровадити новий екологічний податок на транспортні засоби, що успішно функціонує в країнах Європейського Союзу. Цей податок може бути розрахований на щорічні внески власників автомобілів, враховуючи параметри, такі як вік, тип двигуна (дизель або бензин), об'єм двигуна та рівень викидів CO².

З огляду на критичну екологічну ситуацію в Україні, також важливо збільшити ставки екологічних податків і активніше використовувати екологічне оподаткування. Наприклад, в західних країнах оподатковуються порушення норм використання міндобриव і пестицидів, підвищення вмісту свинцю в пальному та використання шкідливих технологій у виробництві.

Необхідно посилити контроль за стягненням податків екологічного спрямування, особливо в регіонах з низьким екологічним станом, які перенасичені важкими галузями виробництва, мають високу щільність населення та високий рівень забруднення природи, що спричиняє підвищений рівень професійних та онкологічних захворювань.

Додатковим джерелом доходів місцевих бюджетів може стати впровадження податку на рекламу. У сучасному інформаційному суспільстві, де реклама грає велику роль, введення податку на рекламу може стати не лише важливим інструментом у фіскальній сфері, але й ефективним засобом соціально-економічного регулювання.

Введення податку на рекламу може слугувати інструментом регулювання ринку рекламних послуг і додатковим ресурсом для збільшення фінансових потоків місцевих органів. Ставка податку на рекламу повинна бути

диференційованою в залежності від тривалості розміщення реклами (0,5% за тривале розміщення, 0,1% від вартості одноразової реклами) і виду рекламних послуг [3].

Серед ключових напрямів формування місцевих бюджетів за закріпленими доходами слід виокремити наступні аспекти:

– регулярне забезпечення зарахування частини (13,44%) акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію пального до бюджетів об'єднаних територіальних громад (ОМС). Також доцільно відновити оподаткування акцизом при реалізації суб'єктами підприємницької діяльності у сфері роздрібною торгівлі паливом;

– підвищення дохідної частини місцевих бюджетів шляхом збільшення нормативу зарахування податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) до 80%, що викликано недостатнім обсягом коштів, переданих ОМС для виконання їх повноважень;

– забезпечення зарахування ПДФО за місцем розташування платників податку для більш ефективного розподілу доходів;

– здійснення щорічної індексації нормативної грошової оцінки землі. Установлення коефіцієнту індексації на рівні реального індексу інфляції спрямовано на усунення і уникнення втрат дохідної частини місцевих бюджетів внаслідок інфляційних процесів;

– доручити територіальним громадам виконувати компетенції з формування та ведення муніципальних фіскальних реєстрів з метою ефективного адміністрування місцевих податків і зборів. Це сприятиме усуненню та запобіганню значним втратам місцевих бюджетів, які виникають внаслідок невнесення податків на нерухоме житлове та нежитлове майно, а також земельного податку через неповноту бази об'єктів оподаткування у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно;

– здійснювати компенсацію втрат ОМС, які виникають в результаті рішень органів державної влади. Важливо не допускати передачі видаткових повноважень на рівень місцевих бюджетів без належних фінансових ресурсів для їхнього виконання.

Список використаних джерел:

1. Звіти про виконання бюджету Ужгородської міської територіальної громади за 2020-2022 рр. URL: <https://rada-uzhgorod.gov.ua/>
2. Сидор І. П., Коваль С. Л. Фінансові аспекти функціонування територіальних громад: теоретико-концептуальний зріз. *Економічні студії*. 2021. № 1 (31). С. 130-137.
3. Tulai Oksana, Petrushenko Yuriy, Glova Jozef, Sydor Iryna and Ponomarenko Oksana. The impact of decentralization on the financial support of regional development. *Investment Management and Financial Innovations*, 16(4), 1-15. doi:10.21511/imfi.16(4). 2019.01